אלף בית רש"י

לקט לפרשת ויקהל ע"פ רש"י על הש"ס

אהרן פרענקיל-תאומים
סופר סת"ם 1-438-8781292
לכבוד שבת קודש פרשת ויקהל – שקלים כ"ה אדר א' תשע"ט

ב"ה **פרשת ויקהל – שקלים - מברכין**

וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהֹוָה לַעֲשֹׂת אֹתָם: (פרק ל"ה פסוק א')

ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים בידים, אלא הן נאספים על פי דבורו, ותרגומו ואכנש: (רש"י):

מסכת שבת דף ע ע"א

רש"י ד"ה דברים. משמע תרי ה' לרבות חד הרי שלשה אלה בגמטריא ל"ו הרי ל"ט:

רש"י מכניס בפשט הגמרא שהמקור למנין ל"ט שהוא גורם לחיוב ממון רב (וכמו שרש"י בד"ה בממון - לאפושי קרבנות) כשבהעלם אחד יכול להתחייב בשלושים ותשע חטאות – הוא ע"י לימוד בדרך **הגימטריא**, וקצת תימה על כך.

ומתוספות לא משמע בהכרח שלמד כך בפשט הגמרא בלימוד מהפסוק שיש בו גימטריה של ל"ט, אלא שיותר משמע מדבריו שהלימוד הוא ממשמעות דברים - הדברים ו"אלה" שהכוונה לדברים האמורים בע"פ ל"ט מלאכות.

וגם ידוע שרש"י ממעט מאוד בגימטריא (ובחלק מהמקומות שמביא גימטריה בתורה זה בשם רבי משה הדרשן),

וע"כ נראה שכאן יש צורך מיוחד בגימטריא מעבר לפשט הרגיל וההוכחה לכך היא מהגמרא עצמה, וכפי שיוסבר בהמשך , ולא די לנו הלימוד של המשמעות דברים – הדברים, שהכוונה היא על (ל"ט) מלאכות שבת ללא ציון מספרי בדווקא, כי זה לבד לא יכול להוות סיבה מספקת לחייב קרבנות בכמות גדולה, (ואולי אפשר להוסיף ולומר דאף אם למדים דהלאו דלא תבערו לחלק יוצאת דחייב על כל מלאכה בפני עצמה זה רק אם יעשה חלק מהמלאכות יתחייב על כל אחת ואחת, אבל אם יעבור על כולם, אפשר לומר דהוא כעין העלם אחד של שבת, והוי עבירה אחת שעבר על מצות השבת).

ואף של"ט מלאכות עצמם נרמזים בדרכים נוספות, ולא כתובים ממש בתורה, כמו שאיתא בגמרא בדף מט: הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כנגד מי אמר להו ר' חנינא בר חמא כנגד עבודות המשכן אמר להו ר' יונתן בר' אלעזר כך אמר רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכת שבתורה ארבעים חסר אחת, ומזה שהגמרא בדף מט: לא מביאה את הדרש הנוסף שנלמד כאן וע"י גימטריא, זה עצמו ראיה שאין מדובר כאן על המלאכות עצמם, שאיסוריהם לפרטיהם מיושבים אף בסברא ממצות השביתה

בשבת, אלא שנדרשו אף בדרשה - או מזה שהיו במשכן - או מל״ט פעמים שכתוב מלאכה בתורה,
אבל כל זה עדיין אינו מספיק להוות גורם לחייב ממון הרבה, אלא בכתיבת מנין ממש או מסירתו מסיני, ולכן הגמרא מביאה את המשך הפסוק **אלה הדברים** וגו' לאחר שמביאה את תחילתו של הפסוק (ומדלגת את המילים ויאמר אלהם) וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם:, ולכאורה לצורך הדרשה הנ״ל של **דברים הדברים** לא צריכים את תחילת הפסוק, ובפרט שאין הגמרא מביאה את הפסוק בשלימותו, אלא שזה בא בגלל החידוש שבדבר, והוא **מנין** שנרמז בדרך הגימטריא והוא עצמו נאמר בסיני, שכאמור הפסוק ויקהל מדובר בהקהלות העם בתחתית ההר – בהר סיני, וכפי שרש״י מסביר שהקהילם מיד ברדתו מן ההר.

ולכן גם בגמרא בדף צז: למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא רבי אומר. דברים הדברים אלה הדברים אלו ל״ט מלאכות שנאמרו למשה בסיני וכו', מפרש רש״י **ד״ה דברים הדברים אלה הדברים. גבי שבת דכתיב בויקהל אלה הדברים אשר צוה וגו' דברים משמע תרין ה״א מרבי חד הא תלת אלה בגימטריא תלתין ושש הלו ל״ט כו' ומניינא למה לי על כרחיך לדעת כמה חטאות אדם מתחייב בהעלם אחד על השבת ואי מחייב אתולדה במקום אב בהעלם אחד הוו להו טובא:**

רש״י כאן מציין דכתיב בויקהל וכו', כי דעת רש״י שזה חלק מטעם הדבר עצמו שזה נאמר בסיני, ועיין בתוספות ד״ה יכול שאם עשאן כולם בהעלם אחד כו'. שמפרש דצריך למניינא לפי שיש מלאכות שאינן חשובות ואיצטריך מניינא לאשמעינן דכולהו הויין מלאכות להתחייב עליהן, והקשה ר״י על כך וז״ל דלקמן בהזורק (דף צז:) משמע דהאי מניינא אתיא לחלק דאמר התם למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא רבי אומר דברים הדברים אלה הדברים כו' ופי' בקונטרס התם דהכי פריך הואיל ומניינא לא אתא אלא לחילוק חטאות ואי ס״ד דמחייב אתולדה במקום אב טובא ה״ל למיתני ולפי מה שפירשנו דמניינא לא אתא אלא לאשמעינן דכולהו חשובות מלאכות להתחייב עליהם לא הוה פריך מידי עכ״ל ולכן מפרש כאן בדרך אחרת עיין בהמשך דבריו.

ולפי׳ ההסבר שאמרנו הרי שחשיבות המלאכות לא למדים כאן אלא זה נלמד ע״פ שני הדיעות שהובאו בגמרא בדף מט:, וזה לבד (בצירוף משמעות הפסוק אלה הדברים) מספיק לומר דכולם הוין מלאכות להתחייב עליהם, כל אחד בפני עצמו, אבל להחשיבם בנפרד כשעשהן בהעלם אחד לחייבם בשלושים ותשע קרבנות לזה צריך מנין בדוקה, ואגב זה

אנחנו למדים שאין לחייב על תולדה במקום אב דא"כ יצא שהמנין היה צ"ל גדול יותר לחייב קרבנות נוספים.

וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים׃ (פרק ל"ה פסוק ו') וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים כֹּל נְדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וָנֶזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל כְּלִי זָהָב וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפַת זָהָב לַיהוָה׃ (פסוק כ"ב)

מסכת שבת דף ק"ג ע"א

רש"י ד"ה הא ב' אותיות והן שם אחד. כגון שש משך או תת מתתנן או חח מחחים לא מיחייב מלאכה נקט רבי יהודה חד מהנך:

בדקדוקי סופרים מובאת הגירסא תת מתתני והכוונה ל -תַּתְּנַי פַּחַת עֲבַר נַהֲרָה ונראה לרמז לפי זה דרש"י דקדק לבחור מילים אלו, שש חח תת (ודלא כבעמוד ב' שבגמרא איתא שש תת רר גג חח, וברש"י שם איתא ד"ה אלא ב' אותיות של שם אחד כגון שש תת. והן מתיבות גדולות כגון שש מששבצר משׁשך ששמם תת מתתראו תתנו וכ"ש אם נתכוין לקטנה תחילה). ושזורים הם או בבנין המשכן או בבנין המקדש ונבואות על סופם של מחריבי המקדש, **שש -** הוא שש משזר, **חח** - חח ונזם וכומז שנתרמו למשכן, שני אלו מופיעים בפרשת ויקהל בפרק הראשון בו גם נרמזו ל"ט מלאכות, **תת** מופיע הרבה פעמים בתנ"ך ומשמעותו נתינה וזה כהמשך ל"שש" ול"חח" שנתרמו למשכן, ובאלו שלשת המילים הקצרות נרמז המשכן ובנייתו, וסידרם רש"י בסדר זה - שש תת חח מפני התיבות הגדולות ששך תתני חחים, שסידורם זה רומז לשלושת בתי המקדש - "ששך" היא בבל (בא"ת - ב"ש) שהחריבה את בית המקדש הראשון, ובשם צופן זה קרא לה הנביא ירמיהו שהיה במקדש הראשון וניבא את חורבנו ואת השיבה מגלות בבל ובנין בית המקדש השני, "תתני" מופיע בספר עזרא ארבע פעמים בפרק ה' ובפרק ו' תתני פחת עבר נהרה והוא שמו של מושל עבר הנהר, ופרקים אלו ענינם בבנין בית המקדש השני בימי דריוש, "חחים" מופיע ביחזקאל לח פסוק ד וְשׁוֹבַבְתִּיךָ וְנָתַתִּי חַחִים בִּלְחָיֶיךָ וְהוֹצֵאתִי אוֹתְךָ וְאֶת כָּל חֵילֶךָ סוּסִים וּפָרָשִׁים לְבֻשֵׁי מִכְלוֹל כֻּלָּם קָהָל רָב צִנָּה וּמָגֵן תֹּפְשֵׂי חֲרָבוֹת כֻּלָּם ובזה הפרק מדובר על מלחמת גוג ומגוג כהכנה לגאולה ולבנין בית המקדש השלישי במהרה בימינו אמן.

שלי ושלכם שלכם הוא, הדיוקים ברש"י הם בעקבות שאלות המופנות אלי ע"י הלומדים, ועל כן אשמח לקבל הערות והארות ודיוקים בלשון רש"י:

aharonteomim@gmail.com